

Aftenposten har i flere artikler belyst situasjonen for sanatoriebarna.

Dette er saken

I går skrev Aftenposten om overgrep på barn på Tomtebo astmahjem på 60- og 70-tallet.

I høst sto to tidligere syke barn frem med rystende historier fra Grefsen barnesanatorium på 50-tallet.

En utstilling på Nasjonalt medisinsk museum på Teknisk Museum handler om dem.

Mer enn 40 tidligere sanatoriebarn og astmabarn har siden kontaktet Aftenposten og museet.

På det meste var det fire barnesanatorier og rundt 140 tuberkuloseinstitusjoner i Norge.

Aftenposten fakta

Brødrene Magne (3), Jon Roger (5) og Ottar Sumstad (7) i en sykeseng på Reknes sanatorium i Molde. Julepakkene hjemme fra kom aldri guttene i hende. FOTO: TEKNISK MUSEUM

Jorunn Sumstad (76) i stuen på Måløy foran bildet av sønnene Magne (3), Jon Roger (5) og Ottar (7). Bildet er tatt rett før guttene ble revet fra henne og innlagt inn på sanatorium i Molde.

«Om hundre år er allting går ikke an å glemme noe

Rystende opplevelser fra sanatorium i Molde

Tidligere har vi hørt barna fortelle om overgrep og vanskjøtsel ved sanatoriene. Her er historien til en mor som sendte tre av barna sine til behandling.

JENNY SANDVIG

Måløy

Julaften 1961 satt tre små brødre på tre, fem og syv år foran radioapparatet på Reknes sanatorium i Molde. Julehilsenen over radio var det første de hadde hørt hjemme fra siden de ble innlagt, og den eneste kontakten de skulle få før de fikk komme hjem. I elleve måneder var de underlagt jerndisiplin med pryl, reiming og tvangsføring i Molde. Radiohilsenen var et lyspunkt,

og et holdpunkt. Kanskje hadde ikke foreldrene glemt av dem likevel?

– Det var en rar jul, minnes mor Jorunn Sumstad (76). Pakkene hun og familien sendte til brødriflokken, kom aldri frem. Tuberkulosen hadde slått ut den velhavende bakerfamilien Sumstad. De som hadde tre brødutsalg og egen bil på Måløy. Nå lå ektemannen svært syk på et sanatorium i Sandane, mens sønnene lå i Molde.

«Smittekilden». Hjemme i den store toppetasjen over konditoriet og bakeriet i Måløygate 1 satt fru Sumstad og sydde putevar til fabrikkene over fjorden. I bakeriet kunne hun ikke stå lenger. I de forblåste gatene på Måløy var familien Sumstad blitt «smittekilden». Åtte måneder tidligere var hun blitt revet vekk fra sønnene sine.

Hun husker det klart som dagen. Sønnene hadde fått påvist tu-

berkulose i en pirquetprøve, og nå var de på vei til undersøkelse på sykehuset i Molde. Reisen med hurtigruta gikk i høy sjø, og tok fem timer. Søsteren hadde blitt med som støtte. Det var ikke bare å reise med tre viltre unger. Brødriflokken kjente seg ikke syke. De hadde bare fått smitten, fra far. Ingen vet hvor han hadde fått den grå pesten fra. Da de kom frem til Molde fikk moren beskjed om å reise sin vei. Uten ungene.

– Det var som et sjokk. Jeg visste ikke at jeg måtte dra fra dem. Jeg synes jeg ser den legen enda. «Reis, reis, gå, bare gå». Han minste la seg ned på gulvet og skrek. Han eldste holdt igjen tårene, for han var jo stor gutt – syv år.

Kan ikke glemme. 76 år gammel greier ikke moren å holde igjen sine egne tårer. Så hun løfter hendene til brilleglassene, og beklager seg. Dette har hun aldri fortalt til noen før.

– Om hundre år er allting glemt, men det går ikke an å glemme noe sånt. Jeg som drar, ungene som skriker. Det huset ungene skulle bo i. Så ekkelt og gammelt.

Isolert. Instruksjonen på sanatorier og sykehjem for barn den gang var at kontakt mellom foreldre og barn skulle begrenses mest mulig, for å unngå hjemlengsel og oppjagede barnesinn. Men hva tenkte en ung mor om forbudet mot å snakke med og besøke sine egne syke barn?

– Jeg tenkte at det ikke var sånn det måtte være. Jeg syntes det var helt forferdelig, så galt. Men jeg kunne ikke gjøre noen ting, sier hun.

Tilbake på Måløy ble hverdagen tøff.

«Sjå kor tynn ho er blitt. Ho er sjuk. Ho kan vi ikkje vere nær», husker hun at en dame hvisket til en venninne da de passerte henne på gaten. Men Jorunn var ikke

syk. Enda. Hun så ut som en skygge av seg selv fordi hun ikke orket å spise.

– Fikk du noen støtte?

– Nei, det var ikke snakk om noen støtte. Folk holdt seg vekk. De var redde, forklarer hun.

Stemmen er mild. Det later ikke til at hun klandrer noen. Men hun husker godt at hun måtte holde seg for munnen når hun pratet med folk. Det var en uskreven regel. Tuberkulose smittet ved dråpesmitte. Men også lenge etter at familien var erklært smittefrie, ble ikke sønnene invitert i bursdagsselskaper på Måløy.

Julekvelden besøkte hun ektemannen på sanatoriet i Sandane. Da visittiden var over, dro hun på et pensjonat i nærheten. Hun smiler ved tanken. De var jo gift. Til familien ville hun ikke dra. Hun kunne smitte dem. Sønnene fikk hun ikke besøke. Så, våren etterpå, i 1962, utvik-